ACT HUMAN

«Sosyal Dayanışma Ekonomisi için Güçlü Kooperatifçilik» Raporu . Lansman Toplantısı

Orkun Doğan
14 Ocak 2021
İstanbul Bilgi Üniversitesi Ekonomi Bölümü
Yerküre Yerel Çalışmalar Kooperatifi

ingev/ İNSANİ GELİŞME VAKFI

İPM IPC İSTANBUL POLİTİKALAR MERKEZİ SABANCI ÜNİVERSİTESİ İSTANBUL POLICY CENTER SABANCI UNIVERSITY

Sunum Planı

- Dünya’dan, Avrupa’dan ve Türkiye’den İstatistiklerle Kooperatif Ekonomisi
- Türkiye’de Kooperatifçilik Alanında Güncel Gelişmeler
- Güçlü Kooperatifçilik İçin 9 Sosyal Politika Öneri Kümesi

ingev / İNSANİ GELİŞME VAKFI

İPM | IPC İSTANBUL POLİTİKALAR MERKEZİ SABANCI ÜNİVERSİTESİ ISTANBUL POLICY CENTER SABANCI UNIVERSITY

Sosyal ve Dayanışma Ekonomileri

ACT HUMAN

İlkeler:
- Dayanışma
- Eşitlik
- Demokrasi
- Sürdürülebilirlik
- Çoğulculuk

Yaratım
Açık Kaynak Veri ve İnovasyon
Bilimsel Müşterekler
Ortak Mülkiyet
Topluluk Bahçeleri
Araştırma Kolektifleri
Yaratıcı Müşterekler
Mahalle Forumları
Açık Ofisler

Üretim
Ortak Atölyeler
İşçi Kooperatifleri
Kar Amacı Gütmeyen İşletmeler
Üretici Birlikleri
Arazi Vakıfları
Bostanlar
Halka Açık Yayıncılık

Mübadele
Hediye
Takas Pazarları
Zaman Bankaları
Alternatif Para Birimleri
Askıda Yemek
Adil Ticaret
Kermesler
Üretici Pazarları
Emek Takası
İmece

Tüketim
Tüketici Kooperatifleri
Alışveriş Grupları
Konut Kooperatifleri
Topluluk Destekli Tarım
Yenilenebilir Enerji Kooperatifleri
Araba Paylaşımı
Ortak Mutfaklar

Bölüşüm
Kredi Birlikleri
Mikro Finans
Kooperatif Bankalar
Etik Finans
Kitlesel Fonlama
Yardım Sandıkları
Kredi Kefalet Kooperatifleri

Siyaset
Katılımcı Bütçe
Kapsayıcı ve Sürdürülebilir Kalkınma
Yerinde Yönetim
Ortak Mülkiyet
Katılımcı Planlama
Onarıcı Adalet

Sosyal ve Dayanışma Ekonomileri
Sağlık
Eğitim
Konut
Gıda ve Su
Enerji
İstihdam

Kaynak: Wahl (2016), Designing Regenerative Cultures; Walljasper (2015), Müşteriklerimiz

ingev İNSANİ GELİŞME VAKFI

İPM | IPC İSTANBUL POLİTİKALAR MERKEZİ SABANCI ÜNİVERSİTESİ ISTANBUL POLICY CENTER SABANCI UNIVERSITY

Bölgelere Göre Kooperatif Ekonomisinin Büyüklüğü ve Etkisi

BÖLGE	Kooperatif Sayısı	Ortak/ Yararlanıcı Sayısı	Kooperatif Ortaklığı	Çalışan Sayısı	Kooperatif İstihdamı	Toplam Varlıklar (Milyon $)	Yıllık Ciro (Milyon $)	Kooperatif Ekonomisi
Afrika - Sahara Altı	85.260	18.509.605	2,7%	10.914	0,00%	10.847	852	0,08%
Asya	1.933.299	484.105.695	12,7%	4.306.521	0,11%	3.847.329	653.629	3,25%
Karayipler	1.049	3.583.511	12,9%	54.569	0,20%	5.935	183	0,13%
Avrupa	356.380	368.006.463	45,6%	5.248.852	0,65%	11.688.165	1.482.482	7,08%
Latin Amerika	42.765	44.179.104	7,8%	816.122	0,14%	83.887	18.360	0,33%
Ortadoğu ve Kuzey Afrika	162.779	4.537.084	1,6%	37.714	0,01%	31.682	3.619	0,27%
Kuzey Amerika	31.078	134.725.891	38,6%	1.675.778	0,48%	3.825.837	744.228	4,12%
Okyanusya	1.988	14.142.814	37,8%	460.278	1,23%	113.747	59.543	3,46%
Küresel Kooperatif Ekonomisi	2.614.598	1.071.790.167	16,3%	12.610.748	0,19%	19.607.428	2.962.896	4,30%

Kooperatif Ortaklığı (Toplam Ortak Sayısı / Toplam Nüfus)
Kooperatif İstihdamı (Kooperatiflerde Çalışan Nüfus / Toplam Nüfus)
Kooperatif Ekonomisi (Kooperatiflerin Toplum Yıllık Cirosu / Ülkenin Gayri Safi Yurtiçi Hasılası)

Kaynak: Grace, D. (2014). Erişim adresi: https://www.un.org/esa/socdev/documents/2014/coopsegm/grace.pdf

Küresel Kooperatif Monitörü – En Büyük 10 Kooperatif

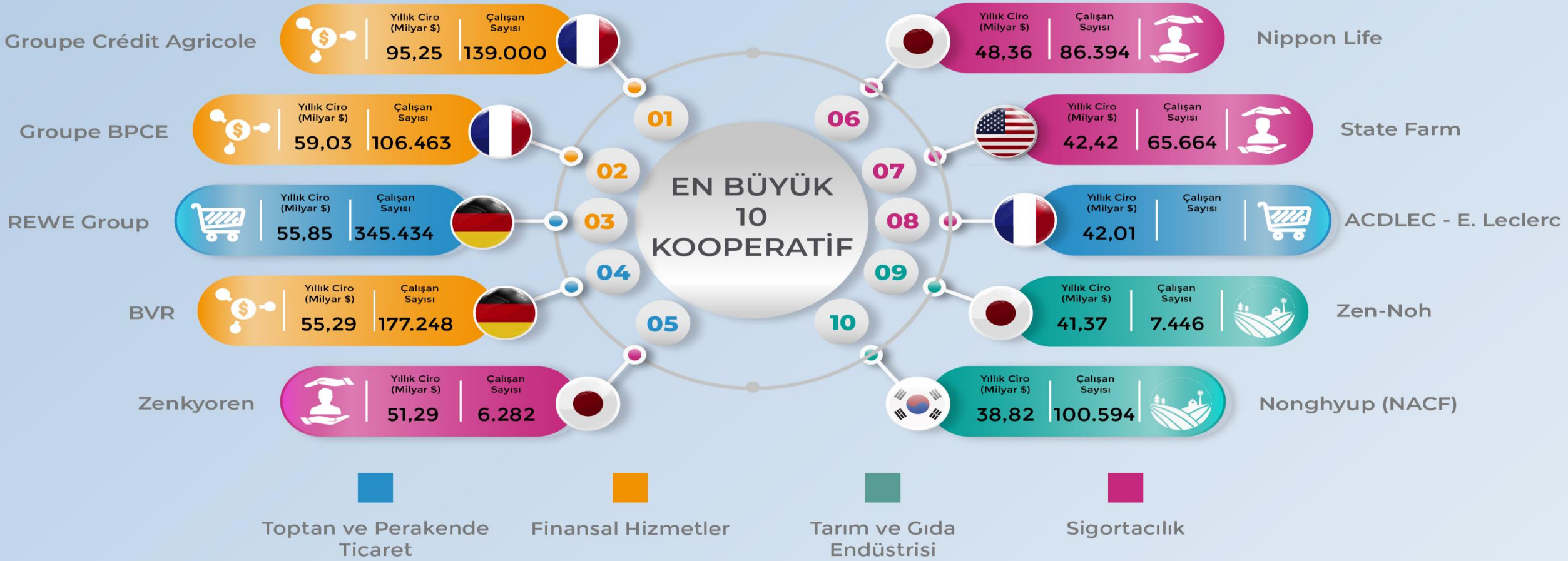

Kaynak: World Cooperative Monitor (2019). Erişim adresi: https://monitor.coop/en

En büyük 300 Kooperatifin Faaliyet Gösterdiği Sektörler

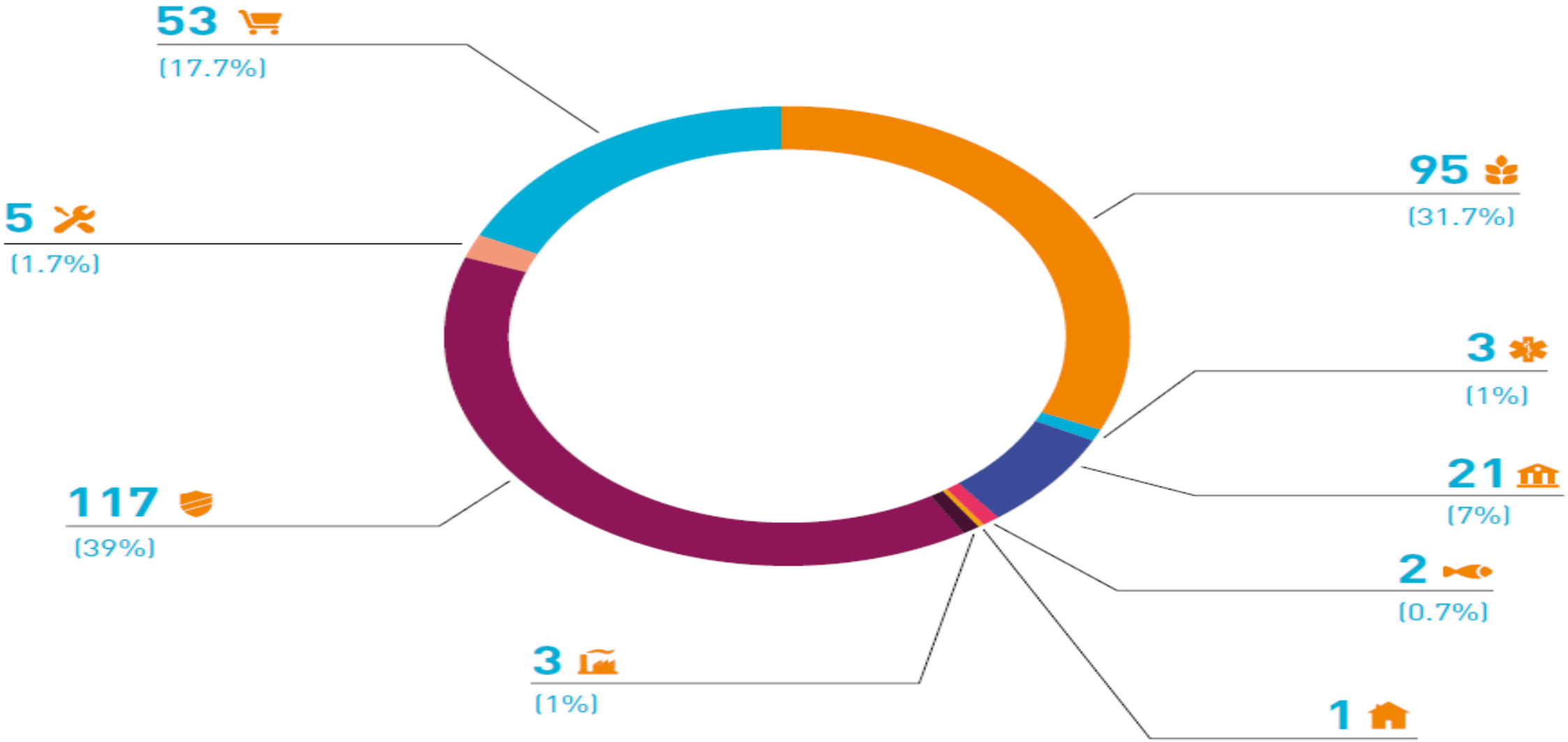

Kaynak: World Cooperative Monitor (2019). Erişim adresi: https://monitor.coop/en

Avrupa’da her 5 kişiden 1’i kooperatif ortağıdır.

- Avrupa nüfusunun %17’sinden fazlası herhangi bir kooperatifin ortağıdır.
- 2008 Ekonomik Krizi’nden bugüne kooperatif sayıları %12, kooperatif ortağı sayısı %14 artmıştır.
- Kooperatif işletmeler Avrupa çapında 4,5 milyona yakın istihdam sağlamaktadır.
- 2015 yılı itibariyle bu kooperatiflerin oluşturduğu toplam ekonomik büyüklük (yıllık ciroların toplamı) 1 trilyon avroya ulaşmıştır.
- Tüm kooperatiflerin %36’sı imalat ve hizmet sektörlerinde faaliyet gösterirken, Tarım sektörü %30’luk pay ile ikinci, konut sektörü %22’lik pay ile kooperatif sayıları açısından üçüncü en büyük sektördür.
- Bankacılık alanında faaliyet gösteren kooperatiflerin 60 milyon ortağı/yararlanıcısı vardır.
- Yıllık ciro açısından ise tarım sektöründe faaliyet gösteren kooperatifler yıllık 347 milyar avroluk cirolarıyla ön sırada gelmektedir. En büyük birim kooperatifler Almanya ve Fransa’da faaliyet gösteren perakende ve tarım kredi kooperatifleridir.

Kaynak: Coopseurope (2016)

Türkiye Kooperatif Verileri

Ticaret Bakanlığı

2011 — 2020

Toplam Kooperatif Sayısı: 12487 — %7

Toplam Ortak Sayısı: 1.568.253 — %21

- 5441 tane Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifi mevcuttur.
- Tüketim Koop. 10 yıl içinde ortak sayısı %42 düştü. Aktif olan tüketim kooperatifleri oranı %17'dir.
- Kayıtlı ilk Kadın Kooperatifi 2011 yılında kuruldu. 2020 yılında toplam ortak sayısı 3000'i aşkın 300'e yakın kadın kooperatifi bulunuyor.
- Kooperatif üst örgütleri: Türlere göre 105 Üst Birlik, 3 Merkez Birliği ve 1 Ulusal Birlik bulunmaktadır.

Tarım ve Orman Bakanlığı

2011 — 2020

Toplam Kooperatif Sayısı — %11

Toplam Ortak Sayısı — %16

- 4 farklı türdeki tarımsal amaçlı kooperatif sayısı: 9857 (Ortak sayısı: 2.456.701)
- Tarım Kredi Kooperatifleri sayısı : 1625 (Ortak Sayısı: 809.725)
- Toplam 11.482 birim tarımsal kooperatif kurulu bulunmakta olup, bu kooperatiflere 3.266.426 üretici/çiftçi ortaktır.
- Tarımsal amaçlı kooperatifte istihdam edilen toplam personel sayısı yaklaşık 55 bin kişidir.
- Kooperatif üst örgütleri: 133 Kooperatif/ Bölge Birliği, 8 Merkez Birliği

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

2011 — 2020

Toplam Kooperatif Sayısı — %38

Toplam Ortak Sayısı — %17

- %90'dan fazlası Konut Yapı Kooperatifleri olmak üzere toplam 35730 adet kooperatif, 245 Kooperatif Birliği, 3 Merkez Birliği bulunmaktadır.
- Konut yapı kooperatiflerinin %80'inin ortak sayısı 50'den azdır.
- Toplam ortak sayısı 2 milyona yakındır.

ACT HUMAN

ingev İNSANİ GELİŞME VAKFI

İPM | IPC İSTANBUL POLİTİKALAR MERKEZİ SABANCI ÜNİVERSİTESİ ISTANBUL POLICY CENTER SABANCI UNIVERSITY

Yıllar İtibariyle Kurulan ve Kapanan Kooperatifler

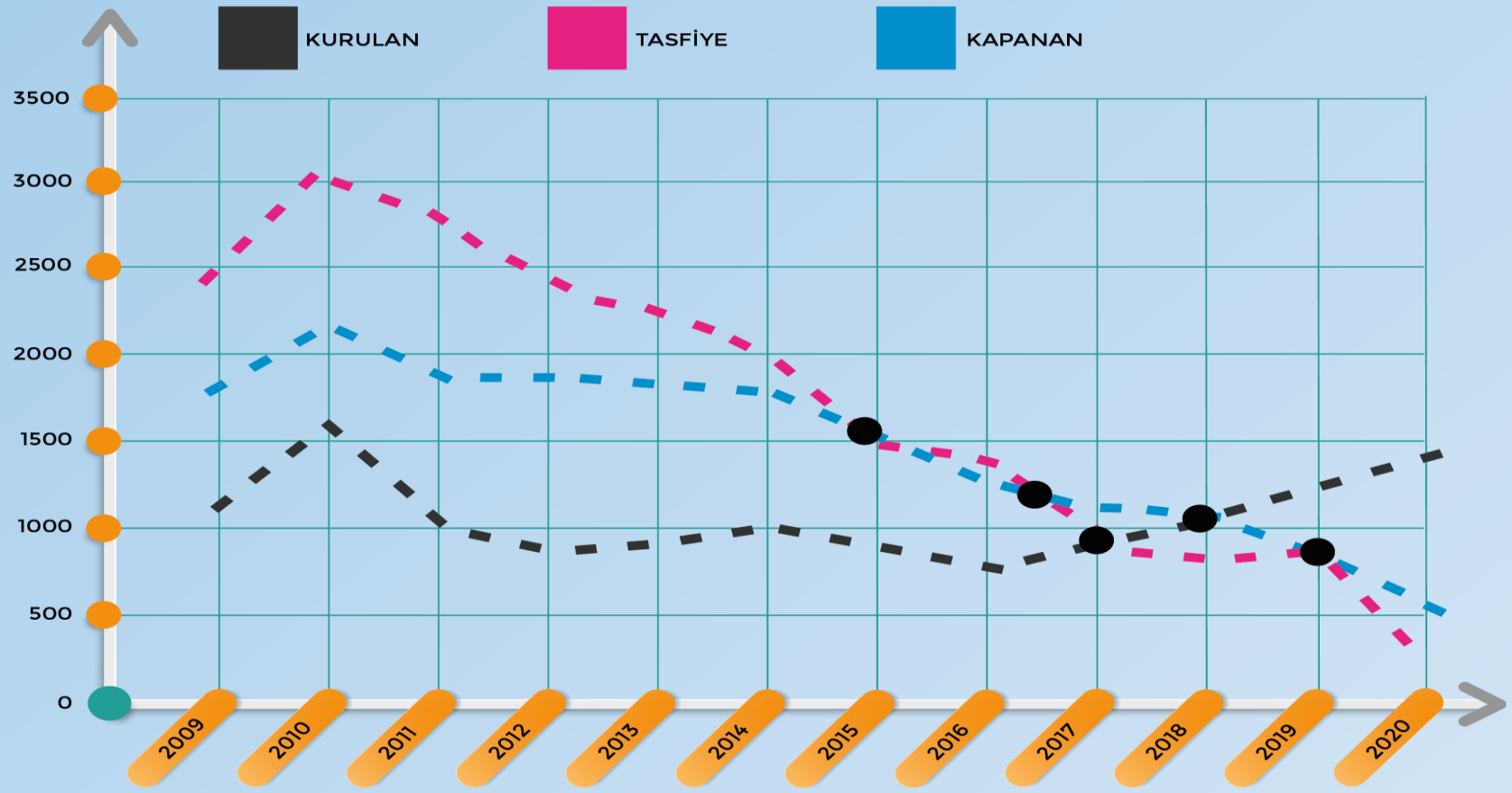

Yıl	Kurulan	Tasfiye	Kapanan
2009	1,152	2,444	1,841
2010	1,547	3,004	2,042
2011	1,033	2,815	1,896
2012	877	2,418	1,895
2013	915	2,279	1,862
2014	1,005	1,977	1,820
2015	921	1,578	1,587
2016	771	1,443	1,290
2017	912	871	1,184
2018	1,070	815	1,029
2019	1,161	832	853
2020	1,393	368	564

2020 Yılı verileri Aralık ayı verilerini kapsamamaktadır.
Kaynak: TOBB, Kurulan Kapanan Sirket Istatistikeri
https://tobb.org.tr/BilgiErisimMudurlugu/Sayfalar/KurulanKapananSirketistatistikleri.php

ACT HUMAN

ingev / İNSANİ GELİŞME VAKFI

İPM | IPC İSTANBUL POLİTİKALAR MERKEZİ SABANCI ÜNİVERSİTESİ ISTANBUL POLICY CENTER SABANCI UNIVERSITY

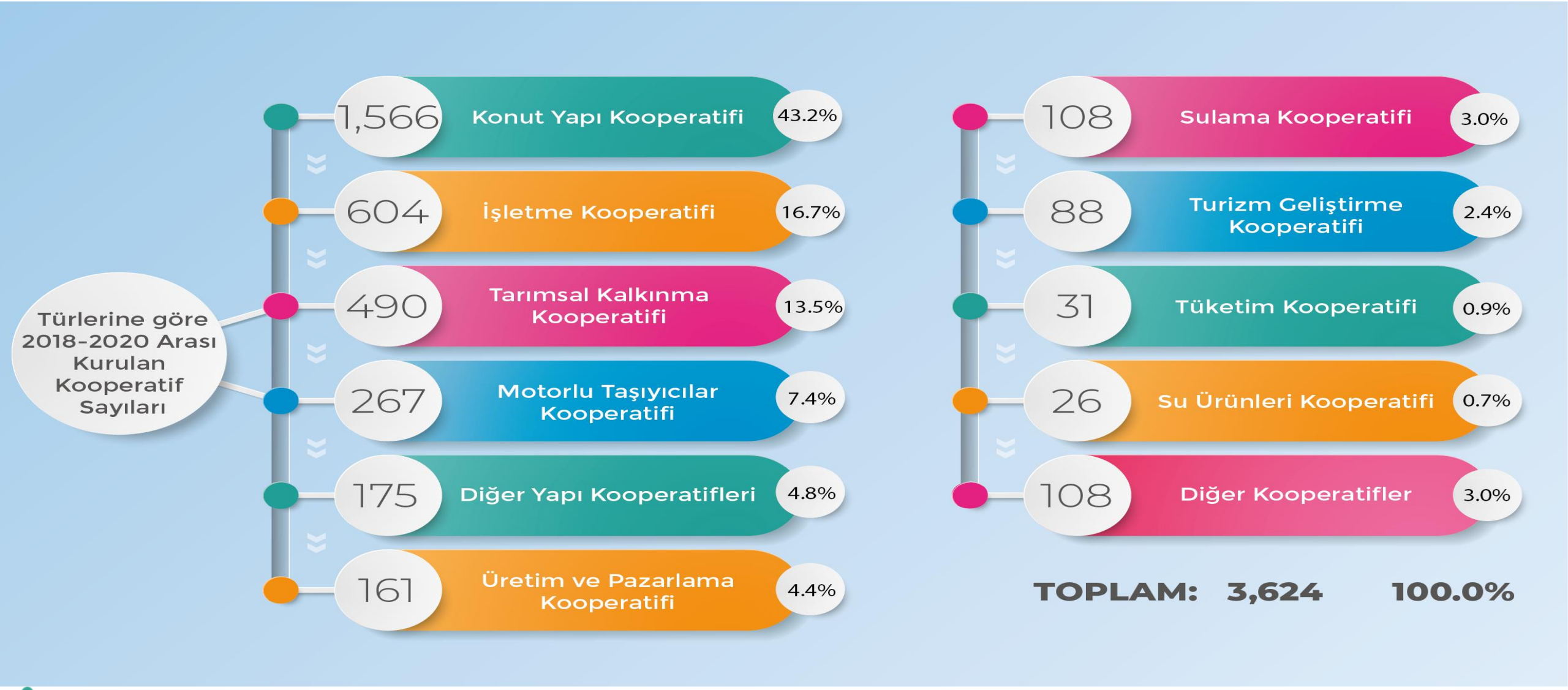

Kaynak: TOBB, 2020. Kurulan ve Kapanan Şirket İstatistikleri

İllere göre kooperatif sayıları ve faal kooperatif oranları (2019)

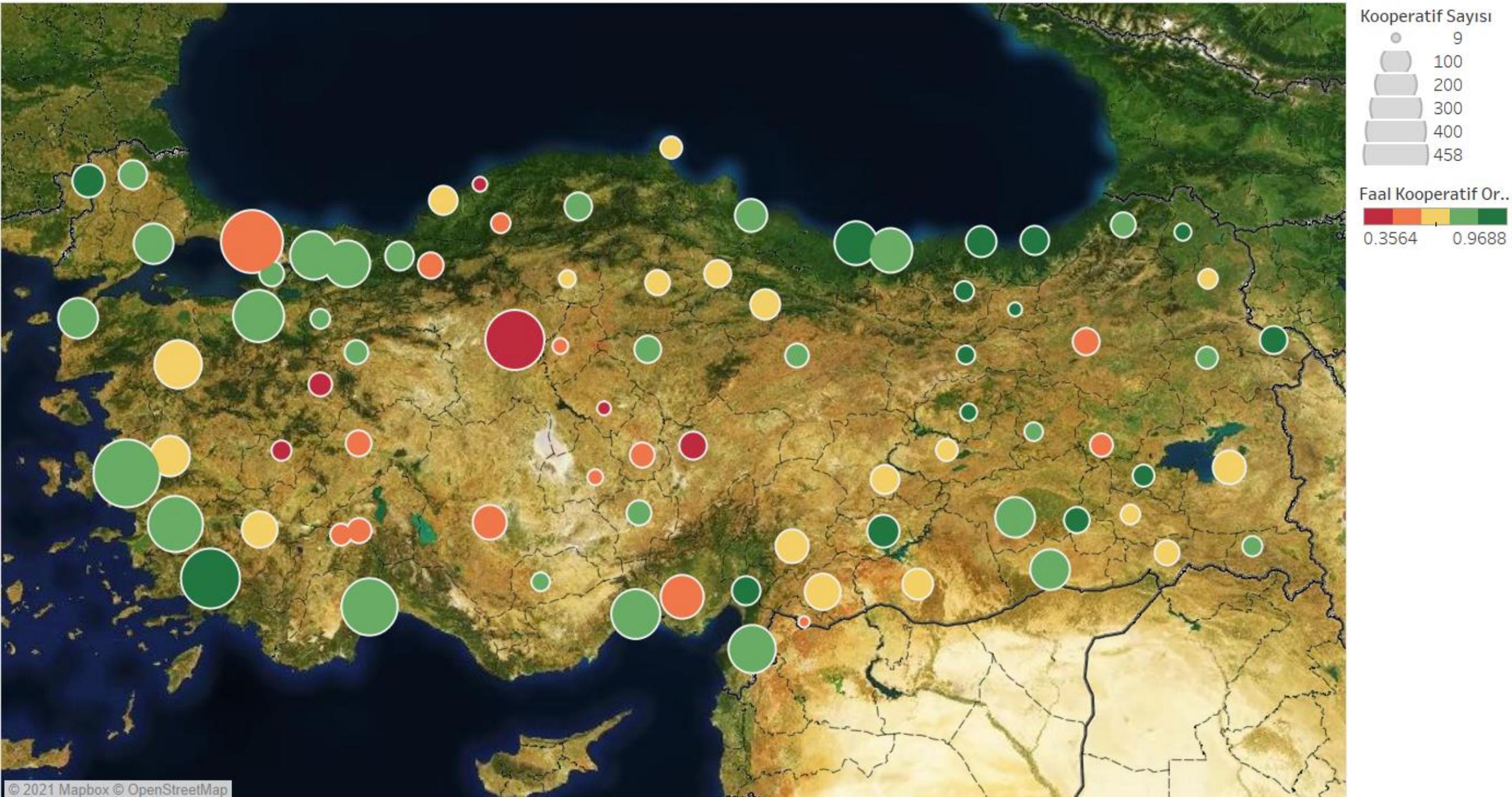

Türkiye'de kooperatiflerin odağında olduğu sosyal ve dayanışma ekonomisi alanı son yıllarda genişlemektedir

- kooperatifler sayıca artmakta
- kooperatif işletmeler bazı sektörlerde önemli aktörler olarak ortaya çıkmakta
- farklı faaliyet alanlarında yeni kooperatif türleri kurulmakta
- yerel yönetimler ve kooperatifler arasında farklı dayanışma ve işbirliği modelleri gelişmekte
- giderek daha çok sayıda kadın bir araya gelerek kooperatifleşme yoluna gitmekte
- tüketiciler doğal, besleyici ve temiz gıdaya adil olarak erişebilmek kooperatif çatısı altında örgütlenmekte
- giderek yaygınlaşan e-ticaret platformlarında kooperatif ürünleri daha çok rağbet görmekte
- toplumda eşit fırsatlara sahip olmayanlar, yeti farkları olan bireyler, kooperatif kurarak iş birliği içinde sorunlarına yönelik kolektif çözümler üretmekte
- geleneksel kooperatif modellerinden farklı bir anlayışa, örgütlenmeye ve iş modeline sahip bir kooperatifçilik modeli olan sosyal kooperatifçilik yaygınlaşmakta

Güçlü Kooperatifçilik İçin
9 Sosyal Politika Öneri Kümesi

- ***1. COVID-19 Etkisi ve Kooperatifler:*** Pandeminin ortaya çıkardığı krizlerin kooperatifler üzerinde sosyal ve ekonomik etkilerinin ölçülebilmesi, öncelikle alınması gereken önlemlerin neler olduğunun değerlendirilebilmesi için bir sektör araştırması yapılmalıdır.
- ***2. Yeni Kooperatifçilik Mevzuatı:*** Kooperatifçilik mevzuatı, uluslararası esaslar ve mevcut ihtiyaçlar çerçevesinde ve çağdaş yönetişim ilkelerini sağlayacak şekilde, tüm paydaşların temsil edildiği, katılımcı bir yöntemle ele alınmalı, sadeleştirilmeli ve geliştirilmelidir.
- ***3. Kooperatiflere Özgü Finansal Destek Araçları:*** Kooperatiflerin finans piyasasına erişimlerini artırabilmek amacıyla yönetimlerinde kooperatiflerin temsil edileceği kooperatif bankaları ve kredi birlikleri kurulmalı, geleneksel finans kanallarına alternatif araçlar Türkiye'nin özgün koşullarına ve kooperatiflerin ihtiyaçlarına göre tasarlanmalı ve yaygınlaştırılmalıdır.
- ***4. Değer Zincirlerinde Daha Etkin Kooperatifler:*** Kooperatif Ürün Sertifikası'nın geliştirilmesi, kooperatif ürünlerine perakende satış noktalarında görünürlüklerinin arttırılması adına teşvikler sağlanmalıdır. Kooperatiflerin pazarlama kapasitesinin artırılması amacıyla, ürün ve marka geliştirme, e-ticaret ve ihracatla ilgili konularda paydaşlar için eğitim programları düzenlenmelidir.

ACT HUMAN
ingev İNSANİ GELİŞME VAKFI
İPM | IPC İSTANBUL POLİTİKALAR MERKEZİ SABANCI ÜNİVERSİTESİ ISTANBUL POLICY CENTER SABANCI UNIVERSITY

Güçlü Kooperatifçilik İçin
9 Sosyal Politika Öneri Kümesi

- ***5. Kooperatifçilik İstatistikleri ve Kooperatifçilik Araştırma ve Eğitim Merkezi:*** Kooperatif verileri düzenli olarak derlenerek türlerine ve faaliyet gösterdikleri sektörlere göre toplam sayı, ortaklık sayıları, istihdam ve yıllık ciro gibi göstergeler uluslararası istatistiki standartlarda hazırlanarak farklı formatlarda kamuoyuna sunulmalıdır.
- ***6. Kooperatifler için Eğitim ve Kapasite Geliştirme Programları****:* Kooperatifçilik eğitimi düzenleyen ilgili bakanlıklar, kalkınma ajansları, uluslararası örgütler, sivil toplum örgütleri, üniversiteler ve eğitim kooperatifleri bir araya gelerek eşgüdüm içinde kapsamlı bir "Kooperatifçilik Eğitim Stratejisi belirlenmesinde yarar vardır.
- ***7. Toplumda Kooperatifçilik Bilinç Düzeyinin Artırılması:*** Kamuoyu gözünde kooperatifçiliğin bilinirliğini artırmak ve kooperatif kavramını yaygınlaştırmak için tüm paydaşlarla birlikte bir imaj çalışması yapılmalıdır.
- ***8. Kooperatif Üst Örgütlenmeleri ve Sosyal Dayanışma Ekonomisi Bileşenleri Arası Ortaklıklar:*** Daha güçlü kooperatifler için kooperatif üst örgütlenme yapısı yeniden yapılandırılmalı ve destekleyici mekanizmalar ile üst örgütlenmeler etkinleştirilmelidir.
- ***9. Kooperatifler ve Yerel Yönetimler Arasında İş Birlikleri:*** Yerel yönetimlerle kooperatiflerin arasında kurulacak etik ve ilkeli iş birliği, kooperatiflerin özerkliğini gözetildiği ölçüde, sosyal dayanışma ekonomisinin güçlenmesi ve kooperatiflerin desteklenmesi açısından önemli fırsatlar sunabilir.

ACT HUMAN

KATILIMINIZ İÇİN TEŞEKKÜLER

Orkun Doğan
14 Ocak 2021
İstanbul Bilgi Üniversitesi Ekonomi Bölümü
Yerküre Yerel Çalışmalar Kooperatifi
orkundogan@yerkure.org

ingev/ İNSANİ GELİŞME VAKFI

İPM IPC İSTANBUL POLİTİKALAR MERKEZİ SABANCI ÜNİVERSİTESİ İSTANBUL POLICY CENTER SABANCI UNIVERSITY